

MARIA STUART

van **friedrich schiller** regie **ivo van hove**

TONEELHUIS
toneelgroepamsterdam

MARIA STUART

–
rolverdeling op achterzijde

van friedrich schiller

regie ivo van hove

vertaling barber van de pol

dramaturgie jan peter gerrits

scenografie & lichtontwerp jan versweyveld

muziek daniel freitag

kostuums wojciech dziedziec

particulier producent anda winters,

gert-jan en corinne van den bergh-raat

productie toneelgroep amsterdam/toneelhuis

choreografie emio greco | pieter c. scholten, ickamsterdam

assistentie regie olivier diepenhorst, robin coops (stage)

assistentie scenografie bart van merode

hoofd techniek & productie götz schwörer

productieleiding angelina kroft, esther wijnakker (stage)

techniek daan van oene (1^e inspiciënt), sebastiaan kruijs,

stijn van der leeuw, timo merkies, dennis van scheppingen,

martijn smolders, theunis zijlstra

kostuumatelier margriet beentjes (kleedwerk),

farida bouhbouh, wim van vliet (hoofd)

uitvoering toneelbeeld kloosterboer decor bv, levtec

castingadviezen hans kemna

fotografie jan versweyveld

grafisch ontwerp brigiet van den berg, jan versweyveld

publiciteit marleen koens

druk ssp amsterdam

met dank aan ton joling (tiara en diadeem),

liz ralston, karin wolters (meesteropleiding coupeur),

steven rommen (groschopp), marco brinks (almotion),

macbike, decoratelier toneelhuis, michaël greweldinger

doodsvonnis

–
'Gelukkig is het einde nu in zicht', verzucht Paulet. Maria Stuart moet boeten voor een zondig en losbandig leven in Schotland. Als schuldige aan de misdaden gepleegd in Engeland, moet ze onthoofd worden. Ondanks haar bijna twintig jaar durende gevangenschap vormt zij een te grote bedreiging voor de Engelse troon van Elizabeth I.

De Duitse toneelschrijver Friedrich Schiller (1759-1805) schreef met Maria Stuart het grootste koninginnendrama uit het toneelrepertoire. Hij opent zijn stuk uit 1800 met de gevangenschap van de Schotse koningin. Hier wordt ze gedurende haar laatste dagen begeleid door haar metgezel Kennedy en zetten Mortimer (een fanatieke romantische ridder) en Leicester (de favoriete vertrouweling van Elizabeth), een reddingsplan voor haar op touw.

Aan het Engelse hof ontspint zich een debat over Maria's doodsvonnis. Uiteindelijk wordt haar een ontmoeting met Elizabeth toegezegd in een park. Maar in de openlucht verliezen beide koninginnen hun kalmte. Maria weigert zich te onderwerpen, verklaart Elizabeth tot bastaard en roept zichzelf uit tot enige rechtmatige koningin van Engeland.

Op de terugtocht naar Londen wordt een aanslag op Elizabeth gepleegd. Maria wordt verdacht. Er volgt een crisisbeleid van arrestaties en represailles. Maria's reddingsplan wordt verijdeld; Leicester ontmaskerd en Mortimer pleegt zelfmoord. Het Engelse volk wil definitieve maatregelen en eist van Elizabeth om het executiebevel van Maria meteen te ondertekenen. Na langdurige twijfel geeft de Engelse koningin hieraan gevolg. Ze overhandigt het ondertekende document aan haar jongste medewerker Davison, die het op zijn beurt weer doorgeeft aan Lord Burleigh. Deze meest ervaren adviseur brengt de executie tot uitvoering.

Wanneer Elizabeth hoort van Maria's executie, sluit ze Davison op en verbant ze Burleigh. Ze beweert dat ze Maria genade wilde schenken en stelt hen aansprakelijk voor Maria's dood. Het stuk eindigt met de Engelse koningin alleen. Elizabeth roept om Leicester. Maar die is naar Frankrijk scheep gegaan.

–

revolutionair

Friedrich Schiller is een van de grootste literatoren uit de Duitse geschiedenis. Hij begon al vroeg met schrijven en maakte deel uit van de beweging van Sturm und Drang, een groep jonge schrijvers die de grote gevoelens niet schuwden en de bestaande literaire conventies aan hun laars laptten. Zijn eerste toneelstuk, *Die Räuber*, wekte grote opschudding. Op een militaire school in Stuttgart werd hij opgeleid tot regimentsarts, maar het dichterschap en de vrijheid lokten, waardoor hij vluchtte. Zijn uitermate zwakke gezondheid belette niet dat hij tijdens zijn korte leven (hij werd 45) een bewonderenswaardig oeuvre bij elkaar schreef. Schiller geldt als de uitvinder van de moderne geschiedschrijving. Zijn werk over de Nederlandse opstand tegen Spanje is geen droge verwerking van bronnenonderzoek, maar vooral een spannend verhaal. Het bekendst is hij vandaag door zijn toneelstukken over historische figuren als Wallenstein (een generaal uit de Dertigjarige oorlog), Jeanne d'Arc (De Maagd van Orléans), Maria Stuart, Don Carlos en Wilhelm Tell. In 1795 werd hij bevriend met Goethe. Ze spoorden elkaar aan tot hun beste werk. Schiller was in zijn werk aanvankelijk revolutionair georiënteerd. Zijn enthousiasme voor de Franse revolutie sloeg om in ontgoocheling toen hij er de gruwelijke consequenties van zag. Niet revolutie maar evolutie zag hij sindsdien als de te volgen weg.

–

mededogen

In de werkkamer van Ivo van Hove ligt op zijn bureau het boek van de Amerikaanse filosoof Martha Nussbaum; *Politieke Emoties*, met als ondertitel: waarom een rechtvaardige samenleving niet zonder liefde kan. Na zijn voorstelling *The Fountainhead*, gebaseerd op het werk van de advocate van de zelfzucht Ayn Rand, laat hij zich voor Schillers *Maria Stuart* inspireren door de pleitbezorgster van het tegengestelde, namelijk het mededogen. Nussbaum neemt het in haar boek op voor emotionele betrokkenheid. Ze verdedigt dat politici meer aandacht moeten schenken aan de emoties van kiezers. Van Hove leest in *Maria Stuart* hoe uiterst gevoelig voor de publieke opinie twee grote koninginnen in het centrum van de macht opereren.

De pragmatische Elizabeth I wist tijdens haar regeerperiode van 44 jaar Engeland te leiden in *The Golden Age*, waarin ze het land vrijwaarde van oorlog, religieuze twisten matigde en kunst, handel en wetenschap bloeiden. *Maria Stuart*, gevlucht en gevangen, vormt het grootste gevaar voor haar ambt. Deze koningin wil niet alleen haar vrijheid, maar ook haar positie heroveren; wil leven en sterven met de kroon op haar hoofd. Via de publieke opinie strijden ze om de huidige macht en hun plaats in de geschiedenis. Elizabeth, beïnvloed door de wil van het volk, laat zich overhalen tot het tekenen van *Maria's* doodvonnis, maar is en blijft bang dat ze haar imago van barmhartige koningin verspeelt door haar te laten executeren. *Maria*, die bijna uitsluitend bezig is met haar persoonlijk recht als koningin, kiest de weg van martelares. Ze weet dat men haar houding zal keuren wanneer ze als gezalfde koningin haar nek op het blok legt. Door een indrukwekkende

martelaarsdood te ensceneren kan *Maria* haar rivale Elizabeth beschadigen, misschien zelfs voor de wereld vernietigen. Tegen de achtergrond van dit gevecht om de emotie en liefde van het volk, zien we ook hoe het kabinet in Engeland functioneert. Elizabeth heeft kundige mannen om zich heen. Zij als absoluut monarch is hun brandpunt. Maar onderling is er van solidariteit of vriendschap geen sprake. De mannen wedijveren om hun eigen politieke macht en zelfbehoud. Rond Elizabeth lijken de mannen niet anders te kunnen denken en handelen dan in functie van hun ambitie.

Een samenleving die Nussbaum voorstelt is een *decent society*, waarin mensen een doel in zichzelf zijn en nooit als middel of instrument mogen worden gebruikt. In *Maria Stuart* gaan de heftigste privé-gevoelens hand in hand met de meest koude politieke berekeningen. Met als resultaat de opheffing van het individu, de eigen identiteit.

–

onontkoombaarheid

In Sofia Coppola's film over de laatste Franse koningin Marie Antoinette – een tijdgenote van Schiller – horen we naast Rameau (muziek uit die tijd) ook *New Wave* uit de jaren tachtig, zoals van Joy Division en *The Cure*. De Duitse componist Daniel Freitag liet zich hierdoor inspireren voor de muziek in *Maria Stuart*. Hij nam klassieke muziek als uitgangspunt en bewerkte ze met analoge synthesizer, hét instrument dat de sound van de jaren tachtig bepaalde. De hieruit voortkomende muziek, die niet door mensen maar door een apparaat wordt gespeeld, heeft een mechanisch karakter.

De voor bewerking gekozen muziek strekt zich uit van de 14e eeuw tot vandaag. Aan *Maria Stuart* gelinkte composities hebben meestal een christelijke achtergrond, zoals Bachs cantate *Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen* (BWV12). Een motief uit het *Andantino* van Schuberts *Klaviersonate* Nr. 20 – D959 wordt als thema gebruikt. De dans van Elizabeth is gebaseerd op het *Passe et Medio* van Tielman Susato, een Antwerpse tijdgenoot van de twee koninginnen.

–

gevangenen

De set voor *Maria Stuart* is een eenheidsruimte, zowel kerker als paleis. Jan Versweyveld wil er de twee koninginnen mee benaderen als twee gelijken. De manier waarop zij verschijnen en verdwijnen toont hun lotsverbondenheid. Omgeven door een hofhouding van mannen met verborgen agenda's zijn ze allebei koninginnen en tegelijkertijd gevangenen, de ene fysiek, de andere eerder mentaal of vice versa?

In donkere pakken laat kostuumontwerper Wojciech Dziedzic de personages in het decor bewegen als hedendaagse hovelingen tegen een achtergrond van 16^e eeuwse wandtapijten. Worden de koninginnen aanvankelijk in hun menselijkheid en zonder afstand getoond, dan transformeren ze op het einde in de iconen waarmee ze hun plek in de geschiedenis creëerden.

jip van den dool, eelco smits | amsterdam | 2014

matteo simoni, hans ke스팅, eelco smits, jip van den dool,
marc van eeghem, robert de hoog | amsterdam | 2014

maarten heijmans, chris nietvelt | amsterdam | 2014

halina reijn, robert de hoog, katelijne damen | amsterdam | 2014

robert de hoog, eelco smits | amsterdam | 2014

marc van eeghem, chris nietvelt | amsterdam | 2014

maarten heijmans, chris nietvelt | amsterdam | 2014

robert de hoog, katelijne damen | amsterdam | 2014

maria stuart

antwerpen bourla
+ 32 (0)3 224 88 44
wo 3 dec (première)
do 4 t/m zo 7 dec
wo 18 t/m za 21 feb

amsterdam stadsschouwburg
+ 31 (0)20 624 23 11
wo 17 t/m zo 21 dec
di 13 t/m za 31 jan

groningen stadsschouwburg
wo 10, do 11 dec

theaters tilburg
za 13, zo 14 dec

rotterdamse schouwburg
wo 7, do 8 jan

utrecht stadsschouwburg
vr 9, za 10 jan

brussel kaaitheater
wo 4, do 5 feb

ntgent schouwburg
za 7, zo 8 feb

den haag koninklijke schouwburg
vr 13, za 14 feb

créteil maison des arts et de la culture
do 26 t/m za 28 mrt

toneelgroep amsterdam

ensemble & gasten
kitty courbois, hélène devos,
jip van den dool, roeland fernhout,
fred goessens, janni goslinga, aus
greidanus jr., marieke heebink, robert
de hoog, gaite jansen, hans kesting,
hugo koolschijn, ramsey nasr, chris
nietvelt, celia nufaar, frieda pittoors,
alwin pulinckx, halina reijn, vanja
rukavina, gijs scholten van aschat,
bart slegers, eelco smits, mariana
aparicio torres, johan van assche,
juliette binoche, laura de boer,
evgenia brendes, charlie-chan
dagelet, katelijne damen, tamar van
den dop, harm duco schut, marc van
eeghem, suzanne grotenhuis, abke
haring, maarten heijmans, fedja van
huêt, kevin janssens, marwan chico
kenzari, anna raadsveld, camilla
siegerts, mattheo simoni, karina
smulders, leon voorberg, maartje
van de wetering

toneelhuis

ensemble
guy cassiers, benjamin verdonck,
abke haring, bart meuleman,
olympique dramatique, fc bergman,
mokhallad rasem, katelijne damen,
tom dewispelaere, kevin janssens,
johan van assche, marc van eeghem

dit seizoen o.a. bij toneelgroep amsterdam

medea
van simon stone naar euripides
regie simon stone
dec 14, jan, feb, mrt, apr 15

antigone
van sophocles
regie ivo van hove
productie barbican london, théâtres
de la ville de luxembourg i.s.m.
toneelgroep amsterdam
coproductie edinburgh international
festival, théâtre de la ville – paris,
ruhrfestspiele recklinghausen
feb, mrt, apr, mei 15

koningin lear
van tom lanoye naar shakespeare
regie eric de vroedt
mrt, apr 15

kings of war
van william shakespeare
regie ivo van hove
coproductie barbican london, holland
festival, théâtre national de chaillot,
muziektheater transparant
jun 15

dit seizoen o.a. bij toneelhuis

sirene
tekst en regie bart meuleman
spel en zang fien maris
productie toneelhuis
jan, feb 15

we don't speak to be understood
van en met benjamin verdonck
en pieter ampe
productie toneelhuis, kvs, campo
apr, mei 15

het land nod
locatieproject in antwerpen
van en met fc bergman
productie toneelhuis
mei 15

passions humaines
tekst erwin mortier
regie guy cassiers
productie toneelhuis, théâtre national
(brussel), fondation mons 2015,
le manège.mons, stad antwerpen
apr, mei 15

toneelgroep amsterdam
marnixstraat 427 | 1017 pk amsterdam
+31 (0)20 795 99 00 | tga.nl | info@tga.nl
@tgamsterdam
facebook.com/toneelgroepamsterdam

toneelhuis
orgelstraat 7 | 2000 antwerpen
+32 (0)3 224 88 44 | toneelhuis.be | info@toneelhuis.be
@toneelhuis
facebook.com/toneelhuis

accenture
High performance. Delivered.

CLIFFORD
CHANCE

Gemeente
Amsterdam

Vlaanderen
verbeelding werkt

MARIA STUART

maria stuart
halina reijn

burleigh
eelco smits

elizabeth I
chris nietvelt

leicester
hans kesting

kennedy
katelijne damen

shrewsbury
marc van eeghem

paulet
robert de hoog

davison
jip van den dool

mortimer
matteo simoni

aubespine
maarten heijmans

